

29962, II, B, g, 122

Kratek popis

SMREKOVEGA LUBADARJA

s podukom njegovega pokončavanja.

Vsled naloge

visokega c. kr. ministerstva za poljedelstvo

spisal

Ivan Salzer,

c. kr. gozdni nadzornik.

V Ljubljani.

Tiskala Klein in Kovač (Figer).

1876.

1871

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Kratek popis

SMREKOVEGA LUBADARJA

s podukom njegovega pokončavanja.

Vsled naloge

visokega c. kr. ministerstva za poljedelstvo

spisal

Ivan Salzer,

c. kr. gozdni nadzornik.

V Ljubljani.

Tiskala Klein in Kovač (Eger).

1876.

030047571

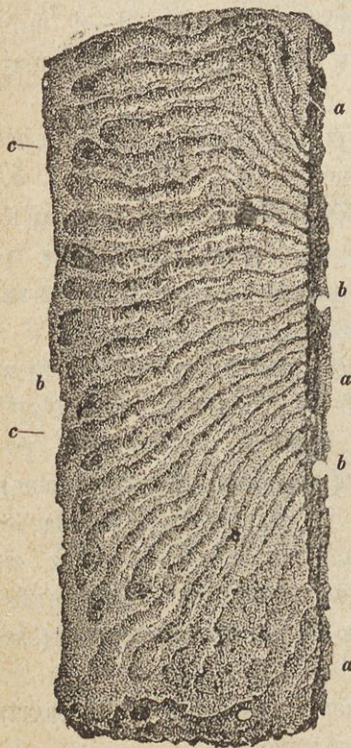
A. Kakošen je lubadar ?

Smrekov lubadar, tudi zakožni črv, knaver in muha imenovan, *Bostrichus typografus*, se prikaže v večjih podobah in sicer :

Podoba 1. in 2. v naravni velikosti.

Podoba 3. (po Ratzeburg-u).

I. V gozdih na deblih, v skladovnicah, hlodih, prosto ali pod lubjem, (kožo) po zimi tudi pod mahom.

a. Kakor žužek (keber) (glej podobo 2.) 4—6 milimetrov ($2-2\frac{1}{2}$ linije) dolg, rumene, rujave ali temnorujave, skoro črne barve in čvrstega života. Na vsakem krilu zadej se zapazijo štirje zobčki, ki so mu posebno znamenje.

II. Samo pod lubjem se nahaja :

a. Kakor jajce (v jajčini podobi) na obeh straneh maternega vhoda v ta namen izsedenih luknjicah ;

b. kakor ličinka ali črv (glej podobo 1.) vmazano-bele barve, brez nog, debelega života, ki pa je proti zadnjim delu tanek, glavo ima rumenorujavo ;

c. kakor buba (mešiček) tudi vmazano-bele barve, ali rumen, ki ima že skoraj podobo žužka (kebra).

B. Kako živi in kje prebiva.

(Podoba 3.)

Kukec izleti v aprilu ali maju, navadno v onem času, ko bukev zeleni, večkrat tudi meseca avgusta in septembra. Pri nas na Kranjskem leta skoro celo poletje, zavoljo mnogovrstne lege njegovega bivališča in raznega Kranjskega podnebja.

On in ona preglodata skozi smrekovo in mecesnovo lubje luknjico in jo pod lubjem nadaljujeta tako, da zmirom večja postaja; tako izvrtani prostor se imenuje plodišče, kjer se več parov kukca skupaj zbira.

One (babice) glodajo od tod 5—15 centimetrov (2 do 6") dolge po koncu stoječe rove (materni rovi) (pod. 3. a) in ležejo na desno in levo teh rovov, navadno 2—4 milimetre (1—2") vsaksebi jajčica v nalašč zato izsnedene majhne votline.

V nekih daljavah izvrtajo iz maternega rova luknjice na vzunaj; tem luknjicam pravimo duške. (Podoba 3. b.) Po popisanem načinu izleže ona 30—60 včasi tudi 100 jajčič, iz katerih v 14 dnevih, večkrat ko še niso vsa jajčica izležena, že mladi črvi izležejo in prično na desni in levi strani maternega rova v lubje se zajedati.

Ker ličinka (črv) čedalje večja postaja se tudi omenjeni rovi razširjajo. Ko je rov že 3—4 centimetre (1—1½") dolg, izjedo večjo votlino v lubje, ktera se zibelka zove (podoba 3. c) in v kateri se zapredejo (v mešičke, bube spremenene).

V 6—8 ali 10 tednih, ko je ličinka žreti pričela, se spremeni mešiček (buba) v žužka (kebra), kateri se iz zibelke skozi lubje na prosto izvrti, zapustivši luknjice, (izletenica) podobne takim, kakor da bi bil kdo s sekanci (šretelni) v drevo vstrelil.

Kmalu potem se kukec k novem plodenju zopet zavrti na enak način, kakor je bilo gori povedano.

Kratek čas, v katerem iz jajčič postanejo kukci je vzrok, da se ta mrčes dvakrat v letu razvije, toraj ni čudno, da se tako ogromno množiti more.

Kukec išče naj rajši bolno, posekano ali izdelano lesovje za svojo zalego, to pa zato, da mu smola v njegovim početku ne more škodovati. Dokler se zélo ne pomnoži, se nahaja samo v ležečim, neobdelanim ali za drva pripravljenem lesu, pa tudi v takem drevju, katero raste na gozdnih robéh ali na samem, kakoršno vetrovi omajajo, ali če je okleščeno in bolešno postalo. Starejše in v soku posekano drevje pa napada kucec raje kakor mlado in ne v soku posekano.

Ko mu takega lesa primanjkovati prične in se je že zdatno pomnožil, napada kucec zdrave stoječe smreke, in velikokrat cele gozde vniči; živ izgled te nesreče je žalibog Češka dežela. —

C. Kako se kucec pokončuje?

a. Kako ga spoznamo na drevesu?

Kakor smo rekli na koncu zadnjega oddelka napada kucec naj rajši ležeče, ali bolešno lesovje. Če je les na kupu in še ni popolnoma suh, se mora ta naj prvo preiškati. Ako je v takem lesu kucec, zapazimo na lubji majhne kupčke takega prahu, kakor da bi se bilo z svedrčkom v deblo vrtalo.

V sredini teh kupčkov je navadno kuceva luknjica.

Taki kupčki nastanejo zato, ker kucec vrtaje (zdrobljeno lubje) zmirom ven meče.

Na stoječih drevesih je taki prah mnogokrat edino kukčevo znamenje, ker kucec naj rajši drevesa na vrhu napada. Zato nastane omenjeni prah, kateri na lubji ali pajčevini obvisi, ali se pa zraven drevesa, na tléh najde.

Nekteri menijo, da deblo, v katero se je kucec vgnjezdil kmalu žalostno izgleda, to pa ni zmirom res, kajti, če

se taka znamenja na drevesu zapazijo, je to večidel že drugo kukcovo pleme, katero bode kmalo izletelo.

Zraven téh znamenj so pa še druga, ktere prouzroči kucec na zdravih drevesih in sicer: „če se smola v kaplicah v sredi drevesa nahaja, ali pa če žolne (detalji) na takih drevesih kljujejo.

b. Kako kukca od gozdov odvrčati?

Da se temu v okom pride, se ne sme nikoli v gozdu neobeleni ležeči les puščati, če se pa v drva zloži se mora tako zložiti, da tista polena, katera pridejo na stran ali na vrh zmirom tako leže, da je razklana stran ven obrnjena. Vršički in veje se morajo pa tudi iz gozda spraviti, ker v takim lesovju se veliko majhinega kukca zaredi, kateri potem zdrava in lepa drevesa pokončuje.

Potrebno je tudi, da se ves les, kateri se za ograje potrebuje, popolnoma omaji, ali vsaj na štirih straneh v podolgastih progah obeli.

Mnogokrat veter in sneg v gozdih veliko drevja polomi. Če se tako drevje ne more naglo proč spraviti, se mora močnejši les naj prvo obeliti, vršički osmoditi, veje in druga šara se mora pa požgati.

Naj bolj lahko se kucec od gozdov odvrne, če se v gozdih prav gospodari in se gozdi v sklepu izrejajo.

c. Kaj so lovke (lovna drevesa)?

Ker ima kucec navado, da naj rajši ležeče z lubjem obdano drevje napada in za svoje stanovanje zbira, predno zdravo drevje napade, zato je potrebno, da se mu tako drevje nalašč zato poseka, da si ga za svoje stanovanje izbere, kjer gozdni posestniki lahko celo zalego pokončati morejo.

Taka malopridna, vendar kukecv še prosta drevesa, ki stoje na robéh gozdov, ali na solnčni strani, morajo se pa tako položiti, da en malo od tal leže, in potem more kucec od vseh strani do njih priti. Zato pravimo takim drevesam lovke, ker se kucec v nje lovi.

Ko se je kucec v taka drevesa vstanovil in zalego napravil, naj se drevje obeli in lubje sožge; če je sama zalega, naj se deblo samo obeli in lubje proti solncu postavi tako, da zalego solnce prepekati more, katera potem pogine.

Ako se pa kucec vedno množi, se morajo celi deli gozda posekati in drevje ležati pustiti, v katero se potem kucec lovi.

Spomladi naj toraj vsak posestnik svoje gozde pregleda in če najde kukca, naj taka drevesa poseka, v katerega ga bo o pravem času privabil in pokončal.

d. Kako se kucec preganja in slednjič vniči?

Ko je posestnik zapazil, da se je kucec v ležeči ali stoječi les vgnezdil in on je temu pozno na sled prišel, zato ga mora z vso silo pokončavati.

Prva naloga je, da ves ležeči in zlomljeni z lubom obdani les obeli, in kukcovo zalego pokonča. Ko je to storjeno, se pregleda celi gozd in če najde v začetku tega sestavka omenjena znamenja, kakor so: „prah od vrtanja, smolotok (če je drevo smoleno), pobešanje igel, žalostni izgled drevesa, suh vrh“, mora tako drevje posekati in ga obeliti.

V takem slučaju pa nimamo samo z jajčjo zalego, ličinkami in mešički opraviti, ampak tudi že z popolnoma doraslimi kukci, toraj se mora pod posekano drevo rjuha pogrniti; drevo previdno obeliti in lubje sežgati.

Vsi kebri, kateri so pri tem opraviu na rjuho padli, se morajo v ogenj vreči, kajti čeravno so podobni mrtvim, se kmalo oživé, izleté, ali se pa v zemljo zarijejo.

Na ogenj, kateri se v ta namen napravi se mora ostro paziti, da ne nastane gozdni požar, vendar mora primerno velik biti, da kucec ne izleti.

Drobnejši les naj se osmоди, to se pravi, tako dolgo se mora v ognju držati, da je lubje dobro ožgano, vtegne se pa vendar potem za kurjavo ali oglje porabiti.

Tako pokončevanje se mora pa, ko se je nevarnost zapazila, naglo pričeti in ne poprej odjenjati, da se je ves sumljivi les iz gozda odpravil.

Ko je to delo končano, se morajo „lovna drevesa“ v primernim številu posekati in ležati pustiti.

Ako te drevesa pozneje preiščemo bomo zapazili, da pri vsi naši natanjnosti se kucec nij popolnoma iztrebil.

Če se je v téh drevesih veliko kukca našlo, se mora še več takih dreves posekati, da se še drugi v nje privabijo.

Kjer koli se kucec zapazi ga moramo pokončavati in na vséh krajih primerno število takih dreves posekati, katere naj se v večjih gozdih z številkami zaznamvajo, da se pri preiskavanju nobeno ne pozabi in tako kucecu k pomnoženju ne pripomore.

Posebno pa povdarjamo, da se kucec spomladi naj rajši v gorkih in solnčnatih krajih nahaja, torej naj se taki kraji najprej na tanko preiščejo in „lovna drevesa“ posekajo. —

Posnetek iz gojzdne postave.

Tretji odloček.

§. 50.

Na poškodovanje gozdov, ki se godi po mrčesih je treba vsigdar skrbno paziti. Lastnik gojzda ali pa njegovi ljudje, ki takošne poškodbe zagledajo, imajo dolžnost, kadar to ne zadosti, kar sami nasproti store, in kadar se je bati, da bi se ta napaka tudi sosednjih gozdov lotila, le to precizno naznaniti politični oblastniji. Ako tega ne store, zapadejo kazni v denarjih od petih do petdesetih goldinarjev. Sicer pa ima kdor si bodi pravico to na znanje dati.

§. 51.

Politična gosposka naj s pripomočjo pripravnih zvedenih mož precizno pretehta in premisli, ali in kaj bi bilo storiti zoper pokončave mrčesov, ki bi se jih bati bilo, in kar je treba, naglo narediti, potem ko je nemudoma zaslišala vdeležene lastnike gozdov in njih logarje. Vsi gojzdni lastniki, katerih gozdom žuga nevarnost, so dolžni pomagati in morajo nepogojno spolnovati zaukaze politične oblastnije, ki ima v tem oblast se tudi sile poprijeti. Stroški plačujejo vdeleženi gojzdni lastniki, po meri cenjene velikosti gozdov.

Oznanilo.

Da se odvrnejo nevarnosti, katere pretijo gozdom na Kranjskem po razmnožitvi lubadarja, katere se je bati, ker je že dokazano, se ozvidi c. k. deželni vladi vkazati sledeče naredbe:

1. Vse kladje, podrtina po vetru in snegu, kakor tudi visoki štori se morajo v nižih legah, t. j. do 2000 čevljev 630 metrov nadmorske visokosti, do 15. junija t. l., in v in v viših legah, t. j. nad 2000 čevljev nadmorske visokosti, naj dalje do konca junija t. l. olubiti (obeliti) in, da se v skorji (lubu) nahajoča se zalega (linčinke ali bube) pokonča po vplivu zraka in solnca, se mora obeljena skorja tako razgrinjati, da je notranja stran gori obrnjena, ali se mora pa les takoj z ogljeniti ali skorja sožgati, tako da se zalega popolnoma ugonobi.

2. Ako bi se pri lubenju našli že žužki, če tudi samoteri, kar se utegne pripetiti pri zakasnjem ali preranem naletu, tedaj se mora vsakakor sožgati obeljena skorja z žuželkami vred.

3. Tudi tistim, ki les kupijo in ki imajo pravico do služnost, je dolžnost, ako se jim je že posekani les izročil, ta les obeliti v obrokih, kakor je to pod 1. in 2. predpisano, ter ima dotični posestnik gozda dolžnost, čuvati, da se to zgodi, in če bi se zamudilo, to naznaniti politični oblastniji.

4. Močnejše veje, katere se ne dajo lahko obeliti, in vsi vršički, ki niso za rabo, se morajo na mestu sožgati, toda z potrebno varnostjo, da ne vstane požar.

5. Samo po sebi se razume, da te naredbe zadevajo storžnato drevje in posebno smreke in mecesne, veljajo pa te naredbe ne le za gozde ampak tudi za vse ležišča in ograje, sploh za vse prostore in stvari, kjer leži ali se rabi smrekov ali mecesnov les v skorji.

6. Povsod, kjer se zapazi, da je lubadar že naletel, se mora, ako se ni to že storilo v drugi polovici mesca junija, zadostno število dreves nastaviti, v katere se lubadar najrajši naseli, da bo mogoče ugonobiti tudi jesenski nalet, ki gotovo pride.

7. Za steljo se smejo stoječe smreke klestiti samo po predpisu §. 12. gozdne postave, ter se smejo za ta čas veje samo odžagati, da se ne poškoduje deblo.

Krajna drevesa in posamič stoječa debbla obsekovati je pa celo prepovedano.

Tako isto je popolnoma prepovedano, na deblih smolo brati, debbla krožiti (majiti) in jih kakorkoli poškodovati, da ne pridejo v bolealni stan, kateri pospešuje nalet lubadarja.

8. Za ograje iz smrekovih debelec ali za popravo takih ograj se sme rabiti samo obeljen les.

9. Političnim oblastnijam prve stopnje se naroča, najostrejšje čuvati nad tem, da se bodo spolnovale te naredbe, in zoper mudljivce ali prestopnike brez prizanesbe postopati po cesarskem ukazu od 20. aprila 1854 Drž. zak. št. 96.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani 30. maja 1875.

